

DOI 10.31909/26168774.2019-(40)-19
УДК: 94(100)+94(478)"1916/1917"(043.3)

Іван ТАТАРИНОВ*

БОЙОВІ ДІЇ НА РУМУНСЬКОМУ ФРОНТІ ТА БЕССАРАБІЯ (КАМПАНІЇ 1916-1917 РР.)

В статті досліджено аспекти вступу Румунії до Першої світової війни та створення Румунського фронту в 1916 р. Автором було проаналізовано стан румунської армії, а також стратегічні плани, що висувалися Румунією. Розкрито основні аспекти підготовки до кампаній 1916-1917 рр. на Румунському фронті, описано їх основні події та виявлено причини невдач сил Антанти на цьому напрямку.

Ключові слова: Румунський фронт, Бессарабія, армія, корпус, дивізія.

У масштабних збройних конфліктах, коли бойові дії ведуться між великими альянсами, важливою складовою є взаємодія між союзниками та побудова спільних планів ведення військових кампаній. Зокрема, в роки Першої світової війни для ефективного протистояння блоку Центральних держав країни Антанти завжди прагнули координувати свої дії як на Західному так і на Східному фронтах. Нерідко, поразка одного з союзників призводила до провалу кампанії в цілому. Подібний випадок стався в ході кампанії 1916 р., коли Румунія, вступивши у війну на боці Антанти, неправильно розрахувала свої сили і через низьку взаємодію з союзниками зазнала поразки і створила катастрофічну ситуацію на Східному фронті.

Дослідженням подій, що мали місце на Румунському театрі військових дій під час Першої світової війни в різний час займалися радянські, російські, румунські, українські та молдавські історики. Кожна сторона висвітлювала історичні події в регіоні спираючись на свої історіографічні погляди. Серед найбільш помітних наукових доробків можна виділити праці М. Головіна, А. Керсновського, А. Зайончковського, В. Виноградова, І. Ростунова, В. Волковинського, О. Широкограда, М. Оськіна, Д. Пошгаренку та інших.

В даній статті, на основі різних поглядів, ми спробуємо подати об'єктивний опис подій кампаній 1916-1917 рр. на Румунському фронті та виявити, яке значення мала в них Бессарабська губернія.

На початку кампанії 1916 р. на Східному фронті ситуація змінилася на користь сил Антанти. У травні-червні війська Південно-Західного фронту під командуванням О. Брусилова здійснили свій прорив, в результаті якого становище Австро-Угорщини стало катастрофічним. Це справило велике враження на правлячі кола Румунії, в яких росло переконання, що через подальше зволікання можна втратити вигідний момент. Російське командування, навпаки, зовсім охололо до ідеї виступу Румунії до війни. Начальник штабу М. Алексєєв в ефективність румунської армії не вірив і вважав, що російським військам до існуючого фронту протяжністю в 1200 км доведеться додати новий.

План військової кампанії, запропонований румунами та підтриманий французами, передбачав негайно зосередити в Бессарабії не менше ніж 250-тис. російську армію, що мало бути гарантом безпеки Румунії під час її виступу проти Центральних держав. Потім цій армії належало рушити в Добруджу та почати наступ проти німецько-болгарських військ. У Парижі вважали, що це надійно забезпечить південний кордон Румунського королівства і одночасно полегшить перехід до активних дій армії союзників в Салоніках. Разом з тим такі дії російської армії «дозволять румунам всі свої сили направити в Трансильванію та Буковину, куди їх тягнуть національні інтереси». Однак російське

* Татаринів І. – кандидат історичних наук, Ізмаїльський державний гуманітарний університет; e-mail: tatarinoffivanegen@gmail.com

верховне головнокомандування найрішучішим чином висловилося проти плану французів¹. Однак прямий тиск союзників змусив 17 червня 1916 р. М. Алексєєва відправити в Бухарест російському військовому аташе полковнику О. Татаринovu наказ пристати на франко-англійські вимоги про негайний вступ Румунії до війни. Румунський прем'єр вимагав організації російського наступу на північ від своєї країни, англо-французького – в районі Салонік та військового забезпечення на півдні, від Болгарії, знову ж таки російськими військами².

Однак, румунський уряд не поривав контактів і з Центральними державами. Зв'язки використовувалися для зондування, як засіб страхівки і – чим далі, тим більше – для дезінформації контрагентів. Але ці контакти були значно менш інтенсивними, ніж таємні переговори з Антантою. За виступ на їх боці Берлін і Відень продовжували обіцяли Румунії Бессарабію та деякі територіальні поступки в Південній Буковині. Говорилося і про обласну автономію Трансільванії. Австро-угорський посланець в Румунії О. Чернін прийшов до висновку, що вести переговори з Бухарестом на базі будь-яких поступок безглуздо. Насамперед тому, що Антанта зможе запропонувати більше³.

Врешті, 17 серпня за умов великої секретності були підписані політична та військова конвенції, які оформили приєднання Румунії до Антанти. Румунія зобов'язувалася не укладати сепаратного миру, при цьому домоглася від союзників обіцянки рівноправності в ході майбутнього мирного врегулювання. Урядом Румунії також були обговорені умови, що війна оголошувалася лише Австро-Угорщини. І. Бретіану вважав, що зуміє уникнути зіткнення з Німеччиною та Болгарією. Але прагнення обмежитися військовими операціями проти Австро-Угорщини позбавило його підстави вимагати відправки великого російського контингенту в Південну Добруджу. Йому насилу вдалося переконати Ставку направити туди дві піхотні і одну кавалерійську дивізії. 27 серпня румунський посол у Відні вручив декларацію про оголошення війни державі Габсбургів. Майже негайно надійшли відповідні декларації з боку Німеччини, Болгарії та Туреччини⁴.

На допомогу румунам у Добруджу було відправлено 47-й корпус генерала О. Зайончковського. З цього моменту функцію постачання всіх російських військ в Румунії було покладено на Бессарабську губернію⁵.

На фронтах румуни зосередили значні сили. В їх мобілізованій армії нараховувалося 564 тис. чоловік. Однак розпорядився ними румунський генштаб вкрай невдало. 5 дивізій було відправлено на Дунай, де з них було утворено 3-ю армію. На її лівому фланзі, в Добруджі, розташовувався російський 47-й армійський корпус генерала О. Зайончковського. Він переправився сюди з Бессарабії через Дунай в районі Ісакчі. 7 піхотних і 1 кавалерійська румунські дивізії залишились всередині країни, в якості стратегічного резерву. Решта 11 піхотних і 1 кавалерійську дивізії розгорнули в тонку лінію на величезному фронті від Дорна-Ватри до Залізних Воріт⁶.

Офіцерський склад та вище командування румун не вирізнялося особливими знаннями військової справи. Головнокомандувачем армії формально був король Фердинанд, а головою генштабу – пристарілий генерал В. Зоту. Тому фактично командував військами генерал А. Ілеску, котрий обіймав цю посаду лише завдяки своїм зв'язкам з першими чиновниками держави⁷.

¹ *История первой мировой войны 1914-1918 гг.* (1975). под. ред. И.И. Ростунова. М.: Наука. Т. 2. 608 с.

² Виноградов В. Н. (1969). *Румыния в годы первой мировой войны*. М.: Наука. 370 с.

³ Виноградов В. Н. (2002). *За балканскими фронтами Первой мировой войны*. Рос. акад. наук. Ин-т славяноведения. Ассоц. историков Первой мировой войны. М.: Индрик. 502 с.

⁴ Писарев Ю. А., Мальков В. Л. (1994). *Первая мировая война: дискуссионные проблемы истории*. М.: Наука. 304 с.

⁵ Оськин М. В. (2014). *Бессарабский тыл Румынского фронта зимой 1916/1917 г.: проблемы снабжения и продовольствия*. *Revista de Istorie a Moldovei*. Nr. 3 (99). С. 100-119.

⁶ Керсновский А. А. (1994). *История русской армии в 4-х томах*. М.: Голос. Т. 4. 368 с.

⁷ Виноградов В. Н. (1969). *Румыния в годы первой мировой войны*. М.: Наука. 370 с.

Дуже складною була ситуація з озброєнням та спорядженням румунської армії. Була відсутня важка та гірська артилерія, гостро бракувало стрілецької зброї, вибухівки, амуніції, одягу, транспорту і взагалі всього, що було так необхідно для ведення сучасної війни.

Німецьке командування очікувало вступу Румунії до війни, але передбачало його дещо пізніше, після збору врожаю. Румунський фронт для Центральних держав був єдиним, де у 1916 р. вони могли ще провести наступальну операцію, а крім того, невдача на ньому загрожувала для них знищенням сполучення з Туреччиною. Тому німецький головнокомандувач на Східному фронті П. Гінденбург вирішив будь що завдати удару Румунії, захопивши провінції багаті хлібом та нафтою, а також знешкодити спробу Антанти об'єднати операції з боку Румунії та Салонік. Загалом німецький план зводився до нанесення болгаро-турецькими військами удару по Добруджі, щоб забезпечити собі правий фланг, а потім спільними діями з боку Дунаю і з фронту Германштадту – Кронштадту заволодіти Валахією та відрізати румунські війська, які знаходилися там⁸.

28 серпня 1916 р. румунські війська почали наступ в Трансільванію. Воно розвивалося повільно. Через нестачу інженерно-технічних засобів гальмувалося відновлення зруйнованих австрійцями доріг в умовах гірської місцевості. До 26 вересня румунські війська разом 9-ю російською армією, що діяла правіше, просунулися в глиб Трансільванії та захопили ряд важливих пунктів. 31 серпня було захоплено Брашов. Румунський авангард, легко долаючи слабкий опір супротивника, підійшов до Сібіу. Незважаючи на чисельну перевагу румуни діяли мляво. Після заняття Кронштадту і Германштадту, їх успіхи на півночі завмерли, тоді як на півдні сталася Туртукайська катастрофа. 3-я болгарська армія генерала С. Тошева, підкріплена німцями, стрімким наступом увійшла в Добруджу, розкидавши румунський авангард. 5-6 серпня 1916 р. А. Макензен вщент розбив 3-ю румунську армію М. Аслана при Туртукаї. Її залишки відступили в Середню Добруджу, де їх підтримали військами 47-го корпусу генерала О. Зайончковського⁹.

З метою впорядкування управління військами в Добруджі, 8 вересня було створено Добруджанську румунську армію (3,5 піхотної дивізії та кавалерійська бригада) на чолі з О. Зайончковським, який одночасно командував і російським 47-м корпусом. Але перевага в силах як і раніше була на боці Дунайської армії А. Макензена, що зумовлювало її успіхи. 9 вересня вона зайняла Силистрію. 13 вересня Добруджанська армія відійшла на задалегідь укріплену Кобадинську позицію (Рахів – Кобадін – Тузла). Наприкінці місяця російські війська тут були посилені 115-ю та 30-ю піхотними дивізіями, перекинутими за наказом Миколи II через всю країну з Північного фронту. 19 жовтня А. Макензен, отримавши підкріплення, оволодів Кобадинською позицією, а Добруджанська армія була відтіснена за залізницю Констанца – Чорноводи. 23 жовтня була зайнята Констанца, а 24 жовтня – Чорноводи та Меджидіє. Подальше просування німецько-болгарських сил було зупинено. А. Макензен отримав завдання готуватися до форсування Дунаю на південь від Бухаресту¹⁰.

Тим часом у Трансільванії війська Е. Фалькенгайна, отримавши підкріплення, 10 жовтня зайняли Марош-Вацаргелі та Кронштадт. Румунські війська почали відходити на схід і на південь до свого кордону, відтягуючи свій правий фланг на південь та втрачаючи зв'язок з російською 9-ї армією П. Лечицького. Це змусило останнього спішно закрити проміжок, що утворився на південь від Дорна-Ватра, розріджуючи свій фронт і простягаючи його поступово до Окна. Тут йому довелося витримати ряд запеклих боїв, але не тільки утримати своє становище, а й перейти в листопаді 1916 р. в наступ¹¹.

⁸ *История первой мировой войны 1914-1918 гг.* (1975), под. ред. И.И. Ростунова, М.: Наука, Т. 2. 608 с.

⁹ Керсновский А. А. (1994). *История русской армии в 4-х томах.* М.: Голос, Т. 4. 368 с.

¹⁰ *История первой мировой войны 1914-1918 гг.* (1975), под. ред. И.И. Ростунова, М.: Наука, Т. 2. 608 с.

¹¹ Зайончковский А. М. (1938). *Мировая война 1914-1918 гг.* 3-е изд. М.: Воениздат, Т. 2. 288 с.

Щоб врятувати ситуацію в Добруджі сюди були спішно направлені з Південно-Західного фронту 4-й Сибірський корпус, а з Північного 3-й стрілецький і 8-а Кавказька дивізії. Разом з 47-м армійським і 4-м кінним корпусами ці сили склали Дунайську армію, командування якою доручили генералу В. Сахарову. Одночасно з цим війська армії П. Лечицького в Задністров'ї та Буковині були передані управлінню 8-й армії, а управління 9-ї армії об'єднало корпуси, перекинуті в Молдавські Карпати для захисту Бессарабської губернії від просування супротивника¹². Організаційно всі ці з'єднання відносились до Південно-Західного фронту, а забезпечувались переважно за рахунок сільсько-господарчих ресурсів найближчої російської території – Бессарабії¹³.

Залишки румунських військ відходили на північ і схід, а назустріч їм, без належної підготовки, перекидалися російські полки. Дві країни з'єднувала єдина одноколійна дорога, по якій можна було «протиснути» від сили десять потягів на добу. Їх же на перший випадок вимагалось 250. У підсумку полкам доводилося здійснювати в осінньо-зимовий період 100-верстні марші по бездоріжжю, без підвозу гарячої їжі¹⁴.

23 листопада армія А. Макензена форсувала Дунай в районі Систово – Зимніци та почала наступ на північ. Однак охопити 1-у румунську армію не вдалося. Надалі почалося фронтальне відсування румун в північно-східному напрямку. До початку грудня німці підійшли до лінії Бухарест – Плоєшті. 4 грудня румуни без бою здали Бухарест. Тільки наприкінці грудня наступ німців було зупинено на фронті нижня течія Дунаю – Браїлів – Фокшани – Окна – Дорна-Ватра. Обидві сторони перейшли до позиційної боротьби¹⁵.

Румунська армія була повністю розгромлена. З 23 румунських дивізій 8 розбіглися або здалися в полон, всі інші нараховували разом не більше 70 тисяч чоловік. Та і ця цифра не означала чисельність боєздатних військ. Прибулий в Ясси, тимчасову румунську столицю, новий російський посланник А. Мосолов, так передавав свої враження: «Я побачив натовпи втікачів, які представляли залишки румунської армії. Це були не регулярні частини, а насильно зібрані збіговиська людей, в більшості босих, обірваних, в ганчір'ї, накинута на плечі поверх брудної білизни».

В кінці 1916 р. залишки румунської армії були повністю відведені за р. Серет за завісу, утворену 500 тис. російських військ. З 6 боєздатних румунських дивізій утворили 2-у армію, яка трьома дивізіями мала утримувати невелику ділянку фронту, в той час як три інші реорганізовувалися в найближчому тилу¹⁶.

7 грудня було утворено новий Південний фронт, майже негайно ж перейменовали в Румунський. Головнокомандуючим вважався номінально король Фердинанд. Відповідальним головнокомандувачем (у званні помічника і підлеглий Ставці) став генерал В. Сахаров. Його Дунайську армію (8 піхотних і 3 кавалерійські дивізії) прийняв штаб 6-ї армії, переведений з Петрограду, і командувачем цією армією було призначено генерала А. Цурікова. Крім 6-ї до складу фронту ввійшли 9-а армія (13 піхотних і 3 кавалерійські дивізії), 4-а армія (8 піхотних і 2 кавалерійські дивізії) і 2-а румунська армія (5,5 піхотних та 1 кавалерійська дивізії). Загалом це близько 1/4 всіх російських військ, зосереджених вздовж західного кордону¹⁷.

Щоб не допустити форсування Дунаю ворогом, командир Чорноморської флотилії було наказано вивести в Кілійське гирло канонерські човни та всі плавзасоби. Оборона дунайських гирл була доручена загону адмірала С. Фабрицького. Загін оборони незабаром

¹² Керсновский А. А. (1994). *История русской армии в 4-х томах*. М.: Голос. Т. 4. 368 с.

¹³ Оськин М. В. (2014). *Бессарабский тыл Румынского фронта зимой 1916/1917 г.: проблемы снабжения и продовольствия*. Revista de Istorie a Moldovei. Nr. 3 (99). С. 100-119.

¹⁴ Писарев Ю. А., Мальков В. Л. (1994). *Первая мировая война: дискуссионные проблемы истории*. М.: Наука. 304 с.

¹⁵ *История первой мировой войны 1914-1918 гг.* (1975). под ред. И.И. Ростунова. М.: Наука. Т. 2. 608 с.

¹⁶ Виноградов В. Н., Ерещенко М. Д., Семенова Л. Е., Покивайлова Т. А. (1996). *Бессарабия на перекрестке европейской дипломатии: Док. и материалы*. Отд. новой истории славян. и балкан. народов, Науч. центр «Вост. вопрос и Россия». М.: Индрик. 380 с.

¹⁷ Керсновский А. А. (1994). *История русской армии в 4-х томах*. М.: Голос. Т. 4. 368 с.

було посилено окремою Балтійською морською дивізією. До цього зведеного загону входили Балтійська дивізія, 1-а, 2-а приморська та 20-а окрема позиційна батареї для стрільби по повітряному флоту, 1-а берегова артилерійська рота, 7,5 позиційних батарей, дивізіон річкових канонерських човнів, озброєних важкою артилерією, річкова флотська бригада Г. Мазурова, 6 посильних суден, румунська річкова флотилія, баржі. З лютого 1917 р. всі ці підрозділи було підкорено командирі 6-ї армії¹⁸.

Таким чином, блискучі успіхи, отримані в ході «Брусиловського прориву» були повністю нівельовані поразкою румунської армії. В наслідок цих подій Бессарабія стала прифронтовою зоною, найближчим тилом Румунського фронту та регіоном, який прийняв румунських біженців (за деякими даними, разом із залишками армії від румунської столиці відступало до 1,5 млн. евакуйованих та біженців¹⁹).

На початку 1917 р. Румунський фронт займав лінію в 430 верст: 9-а армія – від гори Батошу до селищ Монастирка та Кашинул; 2-а румунська армія – від селищ Монастирка та Кашинул до Ірешті де-Сус; 4-а армія – від Ірешті де-Сус до селища Сальчия; 6-а армія – від Сальчиа до селища Кислиця.

6-у армію було зосереджено в більшій мірі на території Ізмаїльського повіту Бессарабської губернії, а її штаб знаходився у місті Болград. Головні резерви фронту також розміщувались на території Бессарабії: 1-й армійський корпус в районі станції Лейпцигська; Туземна кавалерійська дивізія – в районі селищ Колонія, Кугурлуй, Томай, Конкуй, Градище; 3-й кавалерійський корпус – Ісайкани, Сбіроя, Нові Дрогушани, Вороничені; 12-а кавалерійська дивізія – Войнеско, Гурагалбин, Сарати, Галбін; Заамурська кінна дивізія – Сливна, Белинтесчи, Гремени; 8-а кавалерійська дивізія – Чукур, Мішень, Альбота, Казакия²⁰.

Взимку 1917 р. на Румунському фронті простежувався загальний занепад бойового духу через військові невдачі та складні умови ведення війни. Серед румунських союзників простежувались сильні германофільські настрої. З січня бойові дії на Румунському фронті не носили жодної активності серед солдатів наростало революційне невдоволення, підбурюване пропагандистами та німецькими агентами. Врешті 27 лютого за старим стилем 1917 р. сталася Лютнева революція, яка привела війська до повної пасивності. Генерал М. Алексєєв протягом весни 1917 р. намагався організувати загальний наступ російських військ, сподіваючись, що це допоможе пережити «духовну хворобу», що охопила армію. Однак в кінці травня він, постановою Тимчасового уряду, здав верховне командування О. Брусилову. До цього часу було звільнено і командувача Румунським фронтом В. Сахарова, якого замінив Д. Щербачов²¹.

Навесні 1917 р. вперше за роки війни командування зіткнулося з масовими відмовами солдатів продовжувати війну. Численні випадки виступів солдатів на фронті проти продовження війни проявлялися в масових братах з супротивником, у відмовах виконувати накази командирів і в дезертирстві. За підрахунками генерала М. Головіна, число дезертирів з діючої армії від початку Лютневої революції склало близько 2 мільйонів чоловік²².

Д. Щербачов, ознайомившись, після прибуття на фронт, з настроями у військах, 30 травня 1917 р. видав директиву, в якій вказувалася ціль дій фронту – розбити Фокшанську групу супротивника. Однак вже 9 липня 1917 р. він повідомляв, що наступ є неможливим, оскільки не прибуло підкріплення (некомплект сягав 138 тис. солдат). Починати операцію за таких умов, він вважав ризикованим. 17 липня Д. Щербачов повідомляв, що настрій у

¹⁸ Виноградов В. Н. (1969). *Румыния в годы первой мировой войны*. М.: Наука. 370 с.

¹⁹ Оськин М. В. (2014). *Бессарабия и Румынский фронт зимой 1916/1917 г.: деятельность организации гофмейстера С.Н. Гербеля*. Русин. Международный исторический журнал. Кишинев: Общественная ассоциация «Русь». №3(37). С. 22-38.

²⁰ Виноградов В. Н. (1969). *Румыния в годы первой мировой войны*. М.: Наука. 370 с.

²¹ Керсновский А. А. (1994). *История русской армии в 4-х томах*. М.: Голос. Т. 4. 368 с.

²² Шкундин Г. Д., Мальков В. Л. (2002). *Мировые войны XX века*. В 4 кн. Ин-т всеобщей истории. Кн.1: Первая мировая война. Исторический очерк. М.: Наука. 685 с.

військах погіршується, через пропаганду, а також безкарні відмови від наступу багатьох підрозділів.

Врешті наступ Румунського фронту все ж відбувся. 20 липня 1917 р. на австрійському напрямку силами 4-ї та 6-ї російських, 1-ї та 2-ї румунських армій було завдано ворогу відчутних ударів. Проте вже 25 липня, зважаючи на несприятливу обстановку на Південно-Західному фронті, воно було припинено за наказом О. Керенського. В свою чергу 6 серпня армії А. Макензена контратакували російські та румунські війська. Запеклі бої, що коштували німцям 47 тис. вбитими та пораненими, закінчилися 13 серпня їх незначним просуванням. По завершенню операцій на Південно-Східному фронті, 8-у армію було переведено до Румунського фронту для прикриття Бессарабії з півночі²³.

На початку вересня 1917 р. німці почали Ризьку операцію на Північному фронті. Верховний головнокомандувач Л. Корнілов використав цей факт для відкритого збройного виступу проти Тимчасового уряду. Негайно слідом за падінням Риги він рушив 3-й кавалерійський корпус та Туземну дивізію, що знаходились в резерві Румунського фронту, на Петроград. Однак заколот не вдався, війська були розбиті, а Л. Корнілова заарештовано. Під час цих подій вплив партії більшовиків різко зріс, а довіра до армійського командування навпаки – впала. 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. стався Жовтневий переворот²⁴.

22 листопада 1917 р. Раднарком РРФСР відправив у війська телеграму з наказом укласти перемир'я на фронті. Командування Румунського фронту і Ставка Верховного головнокомандування відмовилися виконати цей наказ, однак солдати не бажали воювати. Фронт почав розвалюватися²⁵. Тим часом в Бессарабії активізувалися більшовицькі сили. В цих обставинах реальну допомогу Румунії зробили Центральні держави. Припинивши бойові дії на Румунському фронті, німці та австрійці дозволили румунам зняти частину військ з передової і направити їх в Бессарабію для наведення там порядку. 9 грудня 1917 р. командувач російським Румунським фронтом генерал Д. Щербачов і румунський генерал А. Лупеску підписали у м. Фокшани від імені Румунії перемир'я з командуванням австро-німецьких військ. Це вивільнило румунські війська і дозволило 17-22 грудня обеззброїти частину російських військ, що перейшли на сторону більшовиків²⁶. Так припинилися бойові дії проти сил Центральних держав на Румунському фронті.

Отже, в результаті «Брусиловського прориву» в 1916 р. до війни, на боці Антанти, вступила Румунія. На допомогу румунам було відправлено корпус генерала О. Зайончковського. З цього моменту функцію постачання всіх російських військ за Дунаєм було покладено на Бессарабську губернію. В результаті військових невдач 1916-1917 рр. більша частина Румунії була окупована, а Бессарабія опинилася під загрозою захоплення військами Центральних держав. Сюди було стягнуто величезні сили російської армії, що утворили найбільший на той час Румунський фронт. Бессарабському регіону довелося взяти на себе роль забезпечення всіх російських та румунських військ, а також маси румунських біженців, що опинилися тут.

REFERENCES:

- Bessarabiya na perekrestke evropeyskoy diplomatii : Dok. i materialy / V. N. Vinogradov, M. D. Ereschenko, L. E. Semenova, T. A. Pokivaylova; ... Otd. novoy istorii slavyan. i balkan. narodov, Nauch. tsentr "Vost. vopros i Rossiya". - M. : Indrik, 1996. - 380 s.
- Golovin N.N. Rossiya v Pervoy mirovoy voyne / Nikolay Nikolaevich Golovin. – M.: Vechе,

²³ *История первой мировой войны 1914-1918 гг.* (1975). под. ред. И.И. Ростунова. М.: Наука. Т. 2. 608 с.

²⁴ Там само.

²⁵ Широкоград А. Б. (2007). *Утерянные земли России. Отколовшиеся республики*. М.: Вече. 496 с.

²⁶ Назария С. (2014). *Появление бессарабского вопроса на последнем этапе Первой мировой войны и интерпретация этих событий в исторической и мемуарной литературе*. Русин. Международный исторический журнал, Кишинев: Общественная ассоциация «Русь». №4(38). С. 61-77.

2014. – 543 s.

Istoriya pervoy mirovoy voyni 1914-1918 gg. / [pod. red. I.I. Rostunova] – M.: Nauka, 1975 . T. 2. – 1975. – 608 s.

Kersnovskiy A. A. Istoriya russkoy armii v 4-h tomah. / Anton Antonovich Kersnovskiy. – M.: Golos, 1994. T. 4: 1915-1917 gg. – 1994. – 368 s.

Mirovyie voyni HH veka. V 4 kn. / In-t vseobschey istorii. – M. : Nauka, 2002. Kn.1: Pervaya mirovaya voyna. Istoricheskiy ocherk / red. G. D. Shkundin; nauch. ruk. V. L. Malkov. – 2002. – 685 s.

Nazariya S. Poyavlenie bessarabskogo voprosa na poslednem etape Pervoy mirovoy voyni i interpretatsiya etih sobyitiy v istoricheskoy i memuarnoy literature / Sergey Nazariya // Rusin. Mezhdunarodniy istoricheskiy zhurnal. Kishinev: Obschestvennaya assotsiatsiya «Rus», 2014 – #4(38). – S. 61-77.

Oskin M.V. Bessarabiya i Rummyinskiy front zimoy 1916/1917 g.: deyatel'nost organizatsii gofmeystera S.N. Gerbelya / Maksim Viktorovich Oskin // Rusin. Mezhdunarodniy istoricheskiy zhurnal. Kishinev: Obschestvennaya assotsiatsiya «Rus». – 2014 – #3(37). – S. 22-38.

Oskin M.V. Bessarabskiy tyil Rummyinskogo fronta zimoy 1916/1917 g.: problemy snabzheniya i prodovol'stviya / Maksim Viktorovich Oskin // Revista de Istorie a Moldovei. – 2014. – Nr. 3 (99). – S. 100-119.

Pervaya mirovaya voyna: diskussionnyie problemy istorii / otv. red. Yu.A. Pisarev, V.L. Malkov. – M.: Nauka, 1994. – 304 s.

Shirokorad A.B. Uteryannyye zemli Rossii. Otkolovshiesya respubliki / Aleksandr Borisovich Shirokorad. – M.: Veche, 2007 . – 496 s.

Vinogradov V. N. Rummyiniya v godi pervoy mirovoy voyni / Vladlen Nikolaevich Vinogradov. – M.: Nauka, 1969. – 370 s.

Volkovinskiy V.M. BoyovI dIYi ta vIyskovI operatsIYi na ukraYinskih zemlyah u perIod PershoYi svItovoYi vIyni // Problemi IstoriYi UkraYini HIH – pochatku HH st. – 2005. – #9. – S. 21-60.

Za balkanskimi frontami Pervoy mirovoy voyni / Ros. akad. nauk. In-t slavyanovedeniya, Assots. istorikov Pervoy mirovoy voyni; [Redkol.: V.N. Vinogradov (otv. red.) i dr.]. – M. : Indrik, 2002. – 502 s.

Zayonchkovskiy A.M. Mirovaya voyna 1914-1918 gg. / Zayonchkovskiy Andrey Medardovich. – 3-e izd. – M.: Voenizdat, 1938-1939. T. 2: Kampaniya 1916-1918 gg. – 1938. – 288 s.

Tatarinov I. Fighting Actions on the Romanian Front and Bessarabia (Campaigns 1916-1917)

The article explored aspects of Romania's entry into the First World War and the creation of the Romanian Front in 1916. The author analyzed the state of the Romanian army and the strategic plans put forward by Romania. The main aspects of preparation for the campaigns of 1916-1917 are revealed. On the Romanian front, their main events are described and the reasons for the failures of the Entente forces in this area are identified.

The brilliant successes achieved during the Brusilov breakthrough were completely leveled by the defeat of the Romanian army. As a result of these events, Bessarabia became the front-line zone, the immediate rear of the Romanian Front and the region that hosted the Romanian refugees (according to some reports, with the remnants of the army from the Romanian capital retreated to 1.5 million evacuees and refugees

As a result of the Brusilov breakthrough in 1916, Romania entered the war on the side of the Entente. For the help of the Romanians the corps of General O. Zayonchkovsky was sent. From that moment on, the function of supplying all Russian troops beyond the Danube was placed on Bessarabia Province. As a result of the military failures of 1916-1917, most of Romania was occupied, and Bessarabia was threatened by the capture of the troops of the Central Powers. The huge forces of the Russian Army, which formed the largest Romanian front at that time, were seized there. The Bessarabia region had to assume the role of providing all the Russian and Romanian troops, as well as the masses of Romanian refugees who came here.

Key words: Romanian front, Bessarabia, army, corps, division.